

**TURİZM ALANINDA LİSANSÜSTÜ TEZ HAZIRLAYAN  
ÖĞRENCİLERİN DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYELERİNİ VE DANIŞMAN  
ÖĞRETİM ÜYELERİNİN DE ÖĞRENCİLERİNİ DEĞERLENDİRMESİ**

**Doç. Dr. A. Celil ÇAKICI**

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi  
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu  
celilc@yahoo.com

**ÖZET**

Bu çalışmada, turizm alanında lisansüstü tez hazırlayan öğrencilerin danışman öğretim üyeleri tarafından değerlendirilmesi ve danışman öğretim üyelerinin de tez hazırlayan öğrenciler tarafından değerlendirilmesi sunulmaktadır. Değerlendirme; konu seçimi, teorik bilgi birikimi, araştırma yöntemleri bilgisi, analiz ve yorumlama yeteneği, yazım kabiliyeti ve planlı çalışma gibi tez sürecini yakından ilgilendiren 11 boyutta yapılmaktadır. Gerçekleştirilen araştırma, danışman öğretim üyelerinin öğrencileri, öğrencilerin de danışman öğretim üyelerini göreceli olarak araştırma yöntemleri konusunda daha düşük puanla değerlendirdiklerini ve danışman atamasında görüşü alınan öğrencilerin, danışmanlarını daha başarılı bulduklarını ortaya koymaktadır. Daha nitelikli tezlerin ortaya konabilmesi için, öğrenci seçimine önem verilmesi, danışman-öğrenci ilişkisinin etkinleştirilmesi ve araştırma yöntemlerine ilişkin derslerin amaca uygun olarak iyileştirilmesi önerilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Lisansüstü eğitim, turizm, tez, danışman

**ABSTRACT**

This study presents the reciprocal assessments of both the graduate students and their supervisors in studies of graduate-thesis on tourism. The assessment is based on 11 different criteria including topic selection, presentation of the theory, research methods, analysing and commenting, methodology and planning. The research carried out reveals that both parties indicate a relatively low level in terms of research techniques. It also shows that students who were counselled during their supervisor assignment thought their supervisors were more successful. In order to have higher quality thesis produced, it is suggested that sufficient attention should be devoted to student selection for graduate programmes, while at the same time an efficient relationship between supervisors and students should be striven for, as well as improvement of the courses related to research techniques, so that they accord better with the purpose of the graduate programmes.

**Key Words:** Graduate study, tourism, thesis, supervisor

## **I.GİRİŞ**

Bilgi, günümüz toplumları için vazgeçilmez bir servet niteliğindedir. Bu serveti üreten, geliştiren, elinde bulunduran ve paylaşmasını bilen toplumlar, gelişme olanakları bakımından üstünlük sağlayabilmektedirler (Sözer vd 2002: 45). Bilgi, günümüzde en önemli ekonomik ve politik güç durumuna gelmektedir (Yardımcı 2001: ix). Bilgi yaratılmıyorsa, teknoloji, yani üretim bilgisi, dolayısıyla da verimlilik yaratılamamaktadır.

Bilginin üretimi ve geliştirilmesi sürecinde üniversitelerin yadsınamaz bir önemi vardır. Bilginin üretimi ve geliştirilmesi, üniversitelerdeki araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yanı sıra, lisansüstü çalışmalarla da ortaya çıkabilmektedir. Tez, lisansüstü çalışmaların önemli bir aşamasıdır. Dolayısıyla, lisansüstü tez çalışmalarının başarısı, bilgi üretimi ve mevcut bilginin geliştirilmesi açısından önemli bir işlevi üstlenmektedir.

Tez danışmanı-öğrenci ilişkisi, nitelikli tezlerin ortaya çıkmasında çok önemli olmakla birlikte; öğrencinin lisans eğitimi, lisansüstü ders ve seminerlerdeki başarısı, tezlerin niteliğini çok yakından etkileyebilmektedir. Bu nedenle, teorik bilgi birikimi yanı sıra, analiz ve yorumlama yeteneği, planlı çalışma, araştırma yöntemleri konusundaki yeterlilik, nitelikli tezlerin ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir. Dolayısıyla, bir tez çalışmasının sonlandırılmasında öğrencilerin bu boyutlar itibarıyla danışmanlar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, danışman olarak atanan öğretim üyelerinin de söz konusu boyutlar bakımından öğrenciler tarafından değerlendirilmesi, tek taraflı bir değerlendirmenin olumsuzluklarını, kısmi de olsa gidermesi açısından anlam taşımaktadır. Bu nedenle, lisansüstü düzeyde turizm alanında tez hazırlayan öğrencilerin tez sürecindeki başarılarının öğretim üyelerince ve danışman öğretim üyelerinin de tez hazırlayan öğrencilerce değerlendirilmesi amacıyla bir araştırma yapılmıştır.

## **II. LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARDA TEZ**

Ülkemizde lisansüstü eğitim-öğretim faaliyetleri 2547 sayılı yasa çerçevesinde çıkarılan Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği (R.G. tarihi: 1.7.1996) esas alınarak yürütülmektedir. Bu yönetmeliğe göre lisansüstü eğitim, yüksek lisans, doktora ve sanat dallarında yapılan sanatta yeterlilik programlarından oluşmaktadır (Madde 1/b). Yüksek lisans, tezli ve tezsiz olmak üzere iki şekilde yürütülebilmektedir (Madde 8/a).

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nde tezli yüksek lisans, tezsiz yüksek lisans ve doktora programının amaçları aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

“Tezli yüksek lisans programının amacı, öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeteneğini kazanmasını sağlamaktır” (Madde 9). “Tezsiz yüksek lisans programının amacı, öğrenciye mesleki konuda derin bilgi kazandırmak ve mevcut bilginin uygulamada nasıl kullanılacağını göstermektir” (Madde 14). “Doktora programının amacı, öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmaktır” (Madde 18).

Lisansüstü programlardan tezli yüksek lisans toplam 21 krediden az olmamak koşulu ile en az yedi adet ders, bir seminer dersi ve tez çalışmasından oluşurken; tezsiz yüksek lisans ise, toplam 30 krediden az olmamak koşulu ile en az on ders ve dönem projesi dersinden oluşmaktadır (Madde 9 ve 14). Doktora programı ise, toplam 21 krediden az olmamak koşulu ile yedi adet ders, yeterlilik sınavı, tez önerisi ve tez çalışmasını gerektirmektedir (Madde 18).

Lisansüstü programlara kayıtlı öğrencilere, enstitüler tarafından danışman ataması yapılmaktadır. Tez danışmanı atamasına ilişkin hususlar, Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliğinin 11. ve 20. maddelerinde düzenlenmektedir. Bu maddelere göre atanan tez danışmanları, öğrenciye tez çalışmasının tasarlanması, planlanması ve sonuçlandırılması süreçlerinde gereksinim duyulan akademik bilgi bakımından yardımcı olmaktadır. Böylece, danışman öğretim üyelerinin nezaretinde, lisansüstü tez çalışmaları yolu ile bilgi üretimine ve geliştirilmesine katkı sağlanmış olmaktadır.

Ülkelerin gelişebilmesi için her alanda yapılan bilgi üretimi ve mevcut bilgi birikiminin geliştirilmesi faaliyetleri ile teknoloji geliştirme, icat ve yenilik yapma faaliyetlerinin ilişkilendirilmesi gerekir. Bu durum, devlet, üniversiteler ve sektör ilişkisini ve işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Olumlu yönde gelişen ve destek gören devlet, üniversite ve sektör ilişkisi, ülkelerin gelişmesine ve refah düzeyine önemli katkılarda bulunmaktadır. Böylesi bir işbirliğinin olmadığı durumlarda teknoloji ve/veya yenilik transferiyle yüz yüze kalınmaktadır. Bu ise, dışa bağımlılık, eski teknolojilerle pahalıya üretme, ihtiyacı tam olarak karşılayamama ve beraberinde yavaş gelişme ya da gelişememe gibi sonuçları da doğurmaktadır.

Bilgi üretimi ve bilgi geliştirmeye paralel olarak teknoloji geliştirme ve yenilik yapma, ancak bilime\* toplum olarak önem verilmesi ve bilimsel

---

\* Bilindiği kabul edilmekle birlikte bilim, kuram, kavram, önerme, tanım, varsayım, hipotez ve değişken kavramlarının kısaca açıklanmasında fayda olduğuna

araştırma faaliyetleri ile olanaklı olabilir. Bilimsel araştırma\*, bilimin amaçlarını\*\* gerçekleştirecek bilgilere ulaşmak için yapılan sistemli uğraş olarak tanımlanmaktadır (Sencer ve Irmak 1984: 21). Bilimsel araştırmanın gerekçesi ise hipotezdir. Başka bir tanımla hipotez, gözlenen olaylar ya da olaylar bütünü içinde olası görülen henüz kanıtlanmamış ilişkilere ait önermelerdir (Gökçe 1992: 56). Bu ilişkilerin doğruluğunu ya da yanlışlığını kanıtlamak için üniversitelerde bilimsel araştırma adı altında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı, bitirme tezi, yüksek lisans tezi ve doktora tezi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Karasar (1995: 45), araştırmanın kişiler ve sosyal yaşam için son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, anayasa ve eğitim yasalarında, kalkınma planlarında, hükümet programları ile birçok belge ve beyanda araştırmanın önemli olduğu inancının yansıtıldığının kolayca görülebildiğini belirtmektedir. Ancak, bunun nedenleri ve özellikle de gerekleri konusunda ortak bir anlayışın bulunurluğunun şüpheli olduğu ifade edilmektedir.

---

inanılmaktadır. Geçerliliği kabul edilmiş sistemli bilgiler bütününe (Karasar 1995: 8) veya aralarında mantıksal ve olgusal ilişkilerin bulunduğu bilgiler bütününe bilim denilmektedir. “Kuram, bilgi edinme sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya atılan geçerlik ve güvenilirliği bilimsel yöntemle saptanmış iç tutarlılığı olan genel bilgi ve açıklama düzenidir.” Kuram önerme, kavram ve tanımlardan oluşmaktadır. Kuram, tanımlara dayalı kavram, kavramlara dayalı önerme veya önermelerden oluşur (Tanım → Kavram→Önerme→Kuram). “Varsayım, genellikle doğru olduğu yaygın olarak kabul edilen belirli bir konuya temel oluşturan ilke ya da ilkeler bütünüdür.” “Hipotez, gözlenen olaylar ya da olaylar bütünü içinde olası görülen, henüz kanıtlanmamış ilişkilere ait önermelerdir.” En az iki değer alabilen ve değişebilen her şey, değişken olarak tanımlanmaktadır (Gökçe 1992: 51-59).

\* Bilimsel araştırma ile ilgili başka bir tanım, “problemlere güvenilir çözümler aramak amacı ile planlı ve sistemli olarak, verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi süreci” şeklindedir (Karasar 1995: 22). Bilimsel araştırmanın nesnellik (objektiflik), doğruluk ve tekrar edebilirlik, basitlik ve açıklık ve sınırlılık ilkeleri bulunmalıdır. Bilimsel araştırmanın aşamaları ise (1) araştırılması gereken sorunun ortaya konup tanımlanması, (2) konu ile ilgili bilgilerin toplanması, (3) hipotezin ya da hipotezlerin formüle edilmesi, (4) veri toplamak ve veri analizini yapma ve (5) hipotezle/hipotezlerle ilgili sonuçlara ulaşma şeklinde sıralanabilir (Özkalp vd 2000: 12-13).

\*\* Bilim, temel işlevlerini ya da son amacını birbirine bağlı ve birbirini izleyen üç aşamadan geçerek yerine getirir. Bunlar; (1) betimleme: konusunu oluşturan olguları gözleme dayalı olarak kavramak ve tanımlamak, (2) açıklama: olgular arasında nedensellik ilişkisi kurmak ve gözlem yoluyla bu ilişkileri sınıdıktan sonra açıklamak ve (3) çıkarım ya da çıkarsama: çeşitli derecelerde ortaya çıkan ilişkileri yasalar, kuramlar halinde ifade ederek belirli çıkarımlarda bulunmaktır (Gökçe 1992: 3). Karasar (1995: 8), bilimin işlevlerini anlama, açıklama ve kontrol olarak sunmaktadır.

Ülkemizde, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine göre; Yüksek lisans düzeyinde öğrenci tez hazırlarken, bilimsel araştırma yaparak bilgiye erişme, var olan bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeteneği kazanması amaçlanır (madde 9). Ancak, doktora düzeyinde ise öğrencinin bağımsız araştırma yaparak hazırlayacağı tezin bilime yenilik getirmesi, yeni bir bilimsel yöntem geliştirmesi veya bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulaması hedeflenir (madde 18).

İyi bir tezin hazırlanabilmesi için öğrencinin çalışkan ve nitelikli olması gerektiği belirtilmektedir. Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanan bir raporda, tez danışmanlığından daha ileri bir kavram olarak “mentorluk” dile getirilmektedir. Mentor, yol gösterici, kılavuz ve rehber anlamında kullanılmaktadır. Başarılı bir tezin ortaya çıkmasında tez danışmanlarının bir tür mentorluk yapmaları gereği söylenebilir. Söz konusu raporda, bir mentorun sahip olması gereken niteliklere yer verilmektedir. Bu niteliklere, tez danışmanlarında da aranan/beklenen nitelikler olması nedeniyle aşağıda yer verilmiştir (YÖK, 2005):

- 1- Deneyimini öğrencisine aktarma ve paylaşma niyetinde olma,
- 2- Öğrencisine moral vererek destek olma,
- 3- Öğrencinin kişisel başarısını objektif olarak değerlendirme,
- 4- Öğrencisine çırak gözü ile bakma,
- 5- Her zaman başvurulabilecek bir bilgi kaynağı ve yönlendirici bir kişi olma,
- 6- Sergilenen akademik kişilik ile öğrenciye model olma.

Tez danışmanı (mentor) öğrenci ilişkisi için Awaya ve diğerleri (2003: 45-56), beş yol önermektedirler. İlk yol, ilişkinin bir seyahate benzetilmesidir. Bu ilişkide, öğrenci bilgiyi arayandır, danışman ise bilgi kaynağıdır. İkinci yol, öğrenci danışman ilişkisine eşitlikçi bakabilmedir. Burada önerilen, bilgi ve statüsünden dolayı danışmanın daha üst bir pozisyonda yer almasından ziyade, tarafların birbirlerine karşılıklı olarak fayda sağlamalarıdır. Üçüncü yol, danışmanın pratik bir bilgi kaynağı ve kılavuz olmasıdır. Öğrenci, araştırması sırasında karşılaştığı sorunları ve güçlükleri aşmada, danışmanın kılavuzluğu, tavsiyeleri ve yol göstericiliği sayesinde bir çözüm yolu bulabilir. Dördüncü yol, danışmanın moral kaynağı olmasıdır. Anlamı, danışmanın öğrencinin çeşitli güçlükleri aşmasında ona destek olması ve öğrencinin kendine güvenini sağlamasıdır. Son yol ise, danışmanın öğrencinin kendini ispata fırsat tanınmasıdır. Burada kastedilen ise, danışmanın öğrenciye rehberlik etmesi, ancak onun eylemlerini tümüyle kontrol etmemesidir. Bir anlamda, ne zaman rehberlik yapılacağı, ne zaman bekleneceği bilinerek hareket edilmeli ve öğrenciye sorumluluklarını yerine getirme fırsatı verilmelidir.

Özellikle doktora tezi hazırlayan öğrenciler düşünüldüğünde; usta-çırak ilişkisi şeklinde başlayan ilişki, tezin tamamlanması ile “meslektaşlığa” dönüşür. Bu nedenle, tez süreci ve tez danışmanı-öğrenci ilişkisi çok önemlidir. Böyle bir ilişkinin pedagojik olarak etkili olabileceği, bir anlamda gelişme ve bağımsızlığı sağlayabileceği söylenmektedir. Böyle bir ilişkinin hiyerarşik olmasından ziyade, işbirliği ve tartışma esasına dayalı bir diyalog olması gerektiği de belirtilmektedir (Belcher 1994: 31).

Ülkemizde turizm alanından yapılan lisansüstü çalışmalar, üniversitelerin Sosyal Bilimler Enstitüleri bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, turizm konusunda bilgi üretimi ve mevcut bilginin geliştirilmesi, lisansüstü programlardaki tez çalışmalarını önemli bir işlev haline getirmektedir. Turizm alanındaki tez çalışmalarının nitelik ve nicelik olarak gelişmesi, gerek mikro gerekse makro düzeyde bir üstünlük elde edebilmenin bir aracı da olabilmektedir.

Turizm alanında hazırlanan lisansüstü tezlerde öğrencilerin tez sürecindeki başarılarını öğretim üyeleri gözü ile irdeleyen ve öğretim üyelerinin başarılarını da öğrenci gözü ile inceleyen bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bununla birlikte, turizmi konu edinmeyen, ancak, lisansüstü eğitim faaliyetlerinin kalitesinin artırılmasına dönük genel amaçlı çalışmalara rastlamak olasıdır (Sözer vd 2002: 41-65; Devedbakan vd 2003: 30-44). Ayrıca, lisansüstü çalışmalarda öğrenci-danışman ilişkisi (Schlosser vd 2003: 178; Schlosser ve Gelso 2001: 157-167; Belcher 1994: 23-34), doktora tez yazımı sürecinde tezini tamamlayamayan öğrencilerin öğrenci-danışman ilişkisi (Frischer ve Larsson 2000: 131-155) ile lisansüstü çalışmalarını yurt dışında tamamlayanların kazanımlarını ve sorunlarını inceleyen (Kyvik 2001: 23-30; Dong 1998: 369-390; Cadman 1997: 3-14) araştırmalara da rastlanmaktadır.

Turizm alanında olmamakla birlikte, tez sürecine ilişkin yapılan bir araştırmada; danışman-öğrenci ilişkisi incelenmiştir. Danışmanlık sürecinden memnun olan ve olmayan öğrencilerin (1) danışman seçimi, (2) danışman ile görüşme sıklığı, (3) danışmanlık ilişkisinden sağlanan fayda ve maliyet ve (4) danışmanlık ilişkisinde çatışmalarla başa çıkma konularında oldukça farklı düşündükleri bulunmuştur (Schlosser vd 2003: 178). Öğrenci-danışman ilişkisi için bir ölçek geliştirilmeye çalışılan başka bir araştırmada, yapılan faktör analizi, öğrenci-danışman ilişkisini (1) dostça ilişki-uyum, (2) çıraklık-stajyerlik ve (3) kimlik oluşturma-birey olma boyutlarını ortaya koymuştur (Schlosser ve Gelso 2001: 157-167). Yurt dışında yapılan bir başka araştırmada ise, öğrenciler, doktora çalışmalarının sürelerinin uzamasının en önemli nedenleri olarak teze ilişkin işlerin yoğunluğu, yetersiz danışmanlık ve aşırı bölüm işlerini göstermişlerdir. Aynı araştırmada öğrencilerin %37'sinin yetersiz danışmanlıktan şikayetçi oldukları bulunmuştur (Eriksson 2001: 51). Başka bir

araştırmada ise, doktora tez danışmanlarının atanmış olmalarına rağmen, sorumluluklarından vazgeçtikleri, bu nedenle de tezlerin tamamlanamadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada “akademik özgürlüğün” inanılmaz şekilde kuralsız ilişkiye (laissez-faire) döndürüldüğü, kuralsız ilişkinin ise öğrencilerin doktora tezlerini tamamlayamamalarında en önemli engeli oluşturduğu beyan edilmektedir (Frischer ve Larsson 2000: 153).

Türkiye’deki üniversitelerde, örgütler/yönetim alanında tez yazım aşamasında yapılan hataları ve sorunları, Özen (2002: 187-213) bir çalışmada ele almıştır. Yazar, örgütler/yönetim araştırmalarında rastlanan törensel görgüçülüğün\* bilime katkı yapmadığını belirtmekte ve sorunu bir doktora tezi hazırlayan öğrenciyi tasvir ederek irdelemektedir. Sorunun çözümü için tez hazırlayan kişilere bilimi, kendini, kuramları, toplumsal bağlamı ve yöntemi bilmeleri önerilmektedir.

Türkiye’deki bazı akademik dergilerde, tezlerde ve bilimsel toplantılarda yayınlanan araştırmalardaki tasarım, uygulama, istatistik analiz, bulgular ve yorumlarla ilgili sorunları inceleyen Erdoğan\*\* (2001: 119-134), Özen’in (2002) belirttiği törensel görgüçülüğe yakın sonuçlar elde etmiştir. Yazar, yapılan araştırmalarda temel öğeler bakımından ciddi eksiklikler olduğunu dile getirmektedir. Yazar, ayrıca, araştırmacıları eğitenler ile araştırmacıların yöntem konusunda çok daha bilgili, titiz ve ciddi olmalarını salık vermektedir.

Turizm alanında yapılan lisansüstü tezlerde gerek öğrencilerden gerekse danışmanlardan kaynaklanan çeşitli nitelik sorunları olduğu zaman zaman dile getirilen bir durumdur. Söz konusu nitelik sorunu, çoğu zaman, genel eğitim sisteminin bir uzantısı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, daha

---

\* Yazar, törensel görgüçülüğü “geçmişe bağımlılık”, “örnek alma” ve “mecbur tutulma” üçgeninden doğmuş olması olası, karmaşık veri toplama ve analiz yöntemleriyle desteklenen, ancak Türkiye’deki yönetsel/örgütsel olguları anlama ve açıklamaya yönelik bilgi birikimine katkı yapmayan, kuram geliştirme ve mevcut kuramları farklı bağlamlarda sınavarak tadil etme çabası göstermeyen ve Türkiye’deki olguları kendi bağlamı içinde anlamayı sağlayacak kuram ve modelleri üretmekten uzak çabalar olarak tanımlamaktadır (Özen 2002:189;194). Daha geniş bilgi için, bakınız, Özen, Şükrü. (2002). “Türkiye’de Örgütler/Yönetim Araştırmalarında Törensel Görgüçülük Sorunu”, Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, Ekim, ss.187-213.

\*\* Daha geniş bilgi için, bakınız, Erdoğan, İrfan. (2001). “Sosyal Bilimlerde Pozitivist-Ampirik Akademik Araştırmaların Tasarım ve Yöntem Sorunları”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl: 12, Güz, ss.119-134.

nitelikli lisansüstü tezlerin hazırlanabilmesi ya da yaptırılabilmesi için, en azından lisansüstü eğitim programlarının amaca uygun şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Lisansüstü eğitim programları amaca uygun şekilde geliştirilse bile, bugün hala, öğretim üyesi eksikliği, öğretim üyeleri üzerindeki iş ve ders yükü fazlalığı, öğrenci ve öğretim üyelerinden kaynaklanan ilgi eksikliği, çeşitli alt yapı (kütüphane, bilgisayar, internet, veri tabanı üyelikleri vb) eksiklikleri veya öğrencilerin lisans eğitimlerinden kaynaklanan sorunları gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalılabilmektedir. Bu sorunlar da, tezlerde nitelik eksikliğine neden olabilmektedir.

Çalışmada, turizm alanında yapılan lisansüstü tezlerdeki nitelik sorununa az da olsa kaynaklık edebileceği düşünülen öğrenci-öğretim üyesi ilişkisi, çift yönlü olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, teorik bilgi birikimi, analiz ve yorumlama yeteneği, planlı çalışma ve araştırma yöntemleri konusundaki yeterlilik bakımından tez hazırlayan öğrencilerin danışman öğretim üyeleri tarafından değerlendirilmesini ve yine aynı boyutlarla danışman öğretim üyelerinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesini kapsayan bir araştırma yapılmıştır.

## **II. ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE SINIRLARI**

### **A.ARAŞTIRMANIN AMACI**

Turizm alanında hazırlanan tezlerde az ya da çok nitelik sorunları olduğu, zaman zaman çeşitli ortamlarda ifade edilmektedir. Söz konusu nitelik sorununun öğrencilerden ve eğitim-öğretim programlarından kaynaklanan boyutları olabildiği gibi, danışman öğretim üyelerinden kaynaklanan boyutları da olabilmektedir. Bu nitelik sorununa yol açan öğrenci ve danışman kaynaklı sorunların ana hatları ile belirlenmesi, irdelenmesi ve bir tartışma zemininin yaratılması, zaman içinde eğitim-öğretim programlarının iyileştirilmesine hizmet edebilecektir. Dolayısıyla, araştırmanın amacı, turizm alanında lisansüstü tez hazırlayan öğrencilerin tez sürecindeki başarılarının öğretim üyeleri tarafından ve danışman öğretim üyelerinin de tez hazırlayan öğrenciler tarafından değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada, ayrıca, nitelikli tez yazım süreci için öğretim üyeleri ve öğrencilerin mevcut duruma ilişkin değerlendirmeleri ile önerilerine de yer verilmiştir. Böylece, en azından eğitim-öğretim programlarının ve tez yazma sürecinin iyileştirilmesine küçük de olsa bir katkı sağlanması hedeflenmiştir.

### **B.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ**

Keşifsel (exploratory) olarak tasarlanan araştırmada veriler, birbirini izleyen üç aşamada toplanmıştır. İlk aşama, öğretim üyelerinin öğrencilerin



başarısını değerlendirmesidir. İkinci aşama, öğrencilerin danışman öğretim üyelerini değerlendirmesidir. Üçüncü aşama ise, daha nitelikli tezlerin ortaya konabilmesi açısından öğretim üyesi ve öğrencilerin görüşlerinin alınmasıdır. Öğrencilerin görüşleri, ikinci aşamada sorulan açık uçlu soru ile toplanmıştır. Alanında oldukça deneyimli olduğu düşünülen öğretim üyeleri ile yüz yüze yapılan görüşmeler ve yüz yüze görüşülemeyen öğretim üyelerine internet üzerinden ulaşma yoluyla, daha nitelikli tezlerin üretilmesi konusunda öğretim üyelerinin görüşleri elde edilmiştir.

Araştırmada veriler, geliştirilen bir anket ile toplanmıştır. Anketin geliştirilme sürecinde yazından, araştırmacının kendi deneyiminden ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nda görev yapmakta olan öğretim üyelerinin deneyimlerinden ve önerilerinden yararlanılmıştır. Böylece ölçeğin içerik geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır (Kurtuluş 1998: 373). Geliştirilen anket, 11 boyutta tez sürecini incelemektedir. Bu boyutlar, konu seçimi, konunun orijinalliyi, tezin bilime ve turizme katkısı, planlı çalışma ve araştırma yöntemlerini ilgilendiren konular olmaktadır. Ankette, demografik soruların yanı sıra, öğretim üyelerinin tez yönetimindeki deneyimleri ile öğrencilerin tez danışmanlarının atanması yöntemine ilişkin sorular da bulunmaktadır.

Üniversitelerin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ya da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi veya İşletme Fakültelerine bağlı Turizm İşletmeciliği bölümü öğretim üyelerinin isim listeleri, internet üzerinden tespit edilmiştir. Tespit edilen listeye, birinci aşama için geliştirilen anket, 22 Nisan 2004 tarihinde postalanmıştır. Ayrıca, 7 Mayıs 2004 tarihinde elektronik posta adresleri bulunan bazı öğretim üyelerine yeniden gönderilerek, soruların yanıtlanması istenmiştir. Böylece, ana kitlenin tamamına anket gönderilmiştir. Öğretim üyelerinden, kendilerinin belirleyeceği ve danışmanlıklarında tezlerini tamamlayan en az 3 yüksek lisans öğrencisini ve yine aynı boyutlarla en fazla 3 doktora öğrencisini değerlendirmeleri istenmiştir. Böyle bir yola başvurmanın nedeni, öğretim üyelerinden öğrencilerin genelini düşünerek bir değerlendirme yapmasını istemenin, geçerli veri elde etmede uygun olmayacağı düşüncesidir. Tablo 1, araştırmanın birinci aşamasına katılan öğretim üyelerinin dağılımını göstermektedir. Buna göre, araştırmaya katılım, en fazla profesör ve doçentlerde gerçekleşmiştir. Bu durum, tez yönetimi konusunda deneyimli öğretim üyelerinin araştırmaya katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretim Üyelerinin Dağılımı

Unvan	Anket Gönderilen Öğretim Üyesi Sayısı	Araştırmaya katılan Öğretim Üyesi Sayısı	Katılım Oranı
Prof. Dr.	17	13	76,5
Doç. Dr.	20	13	65,0
Yrd. Doç. Dr.	40	12	30,0
<b>Toplam</b>	<b>77</b>	<b>38</b>	<b>49,3</b>

Yardımcı doçent unvanını taşıyan öğretim üyelerinden araştırmaya katılımın daha fazla olması beklenebilirdi. Ancak, bunun %30 olduğu görülmektedir. Bunun bir sebebi, yüksekokul ve/veya bölümlerde yardımcı doçent unvanı ile görev yapan öğretim üyelerinin bir kısmının lisansüstü tezlerde henüz danışmanlık yapmaya başlamaları veya hiç başlayamamış olmalarıdır. Başka bir neden ise, bazı üniversitelerimizde (örneğin; Erciyes, Çukurova) lisansüstü programların bulunmayışıdır. Bazı üniversitelerimizde (Abant İzzet Baysal) yüksek lisans programı bulunsa bile, öğrenciler henüz ders aşamasında oldukları için tezlere ilişkin bir değerlendirme yapacak öğretim üyelerinin bulunmayışı başka bir neden olmuştur.

Öğretim üyelerinin araştırmaya katılım oranı %50'ye yakındır. Öğretim üyeleri tarafından değerlendirilen yüksek lisans tezi hazırlayan öğrenci sayısı 97 ve doktora tezi hazırlayan öğrenci sayısı ise 47'dir. Böylece, öğrencilerin lisansüstü tezlerdeki başarıları hakkında bir fikir verebilmesi açısından yeterli sayıya ulaşıldığı düşünülmüştür.

Araştırmanın ikinci aşamasında, üniversitelerin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ya da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi veya İşletme Fakültelerine bağlı Turizm İşletmeciliği bölümleri ile sosyal bilimler enstitülerine, turizm alanında lisansüstü tez hazırlayan öğrencilerin iletişim bilgilerinin elde edilmesi için, 2004 yılı Haziran ayında bir mektup yazılmıştır. İlgili birimlerden elde edilen bilgilere dayalı olarak bir elektronik posta listesi hazırlanmıştır. Bununla birlikte; ilgili kurumlardan genel olarak sağlıklı bilgiler edinilemediğini de belirtmek gerekir. Bu nedenle, toplam mezun sayısı bilinemediği için bilgileri elde edilenlerden ulaşılabilenler örnekleme dahil edilmiştir.

Öğrencilerin öğretim üyelerini aynı boyutlarla değerlendirebilmelerini sağlamak için, birinci aşamada kullanılan anketin uyarlaması yapılmıştır. Anket uyarlandıktan sonra, elektronik posta listesine 2004 yılı Ağustos ayında gönderilmiştir. Tatil dönemi olması nedeniyle yeterli dönüş olmadığından, aynı gruba Eylül ve Ekim ayı içinde tekrar gönderilmiştir. Ayrıca, elektronik posta adresi olmayan, ancak bir haberleşme adresi bulunan öğrencilere de posta ile

gönderilmiştir. Ancak, postaya verilen anketlerin önemli bir kısmı yanlış/eksik adres bilgilerinden dolayı geri dönmüştür. 2004 yılı Aralık ayı itibariyle, 67 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Bu öğrencilerden 64'ü yüksek lisans ve 25'i de doktora danışmanlarını değerlendirmiştir. Doktora danışmanlarını değerlendiren öğrenci sayısının sınırlı olması, bu kısım ile ilgili verilerin yorumlanmasında ihtiyatlı olmayı gerektirmektedir. Araştırmanın ikinci kısmına katılanlara “daha nitelikli bir tezin yazımında nelere dikkate edilmesi gerektiği” açık uçlu olarak sorulmuştur. Bu soruyu, 67 öğrenciden 24'ü yanıtlamıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, öğretim üyelerine “daha nitelikli bir tez yazımında nelere dikkat edilmesi gerektiği” açık uçlu olarak sorulmuştur. Bu amaçla, Dokuz Eylül Üniversitesi'nden iki öğretim üyesi ile 3 Şubat 2005 tarihinde yüz yüze görüşülmüştür. Ayrıca, konu ile ilgili olarak turizm alanında görev yapan öğretim üyelerine 10 Şubat 2005 tarihinde elektronik mektup yazılarak, görüşleri sorulmuştur. Böylece üçüncü aşamaya 3 profesör, 3 doçent ve 3 yardımcı doçent katılarak görüşlerini bildirmişlerdir.

### **C.ARAŞTIRMANIN SINIRLARI**

Araştırma, yüksek lisans düzeyinde dersler ve seminerin başarılanmasından tezin tamamlanmasına kadar ve doktora düzeyinde ise yeterlilik sınavının başarılanmasından tezin tamamlanmasına kadar olan sürecin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu kapsamda olmak üzere araştırma, yalnızca turizm alanında lisansüstü tez hazırlayan öğrenciler ve söz konusu bu öğrencilere danışmanlık yapan öğretim üyeleri ile sınırlı tutulmuştur.

## **III. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME**

### **A.ÖĞRETİM ÜYELERİNİN ÖĞRENCİLERİ DEĞERLENDİRMESİ**

#### **1.Araştırmaya Katılan Öğretim Üyeleri İle İlgili Bilgiler**

Araştırmanın birinci aşamasına 13 profesör, 13 doçent ve 12 yardımcı doçent olmak üzere toplam 38 öğretim üyesi katılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde, turizm ile ilgili lisansüstü çalışmaların yapılabildiği yükseköğrenim birimlerindeki öğretim üyesi sayısının 77 olduğu düşünülürse, katılımın %49.3 oranında gerçekleştiği söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretim üyelerinin 28'i (%73,7) erkektir. Öğretim üyelerinin %35'i 30-39, %45'i 40-49 ve %18'i 50-59 yaş aralığındadır. Bir öğretim üyesinin yaşı, 60'ın üzerinde olup; ortalama yaş 44'dür.

Araştırmaya katılan öğretim üyelerinin üniversitelerine göre dağılımı şöyledir: Gazi 8, Dokuz Eylül 6, Başkent ve İstanbul 4'er, Akdeniz, Balıkesir ve Sakarya 3'er, Anadolu, Mustafa Kemal ve Çanakkale Onsekiz Mart 2'şer ve Adnan Menderes Üniversitesi 1 öğretim üyesi ile araştırmaya katılmışlardır.

Öğretim üyelerinin %36,8'i, danışmanlık hizmetlerinde 1-5 yıllık deneyime sahiptir. %39,5'i ise 6-10 yıllık bir deneyime sahiptir. 11-20 yıl arası deneyimi olanların oranı %13,2 ve 20 yıldan fazla deneyimli olanların oranı da %10,5'tir.

## 2.Danışmanlarca Yüksek Lisans Tezi Hazırlayan Öğrencilerin Değerlendirilmesi

Makalenin bu kısmında, 38 öğretim üyesinin seçtiği 97 yüksek lisans tezi hazırlayan öğrencinin değerlendirilmesi yer almaktadır. Bu amaçla, Tablo 2 hazırlanmıştır. Yüksek lisans tezi hazırlayan öğrencilerin önerilen 11 temel boyuttaki başarı ortalamaları 3.12 ile 4.04 arasında değişmektedir. Dikkat çeken husus, bir boyut hariç, diğer boyutların tamamında ortalamaların 4'ün altında kaldığıdır.

Tablo 2: Yüksek Lisans Tezi Tamamlayan Öğrencilerin Değerlendirilmesi (n:97)

HUSUSLAR	Çok iyi %	İyi %	Kararsız %	Kötü %	Çok kötü %	Ortalama	Std. Sapma
Konu seçimine gösterilen özen ve beceri	25,8	62,9	2,1	8,2	1,0	4.04	.84
Seçilen konunun orijinalliği	16,5	70,1	8,2	5,2	--	3.98	.68
Kuramsal ve kavramsal bilgi	20,6	54,6	16,5	8,2	--	3.88	.83
Genel olarak bilimsel araştırma yöntemleri bilgisi	7,2	50,5	18,6	18,6	5,2	3.36	1.03
Anket geliştirme bilgi ve becerisi	7,2	44,3	30,9	16,5	1,0	3.40	.89
Örnekleme bilgisi	7,2	48,5	26,8	13,4	4,1	3.41	.95
Anket uygulama bilgisi	7,2	55,7	24,7	11,3	1,0	3.57	.83
İstatistik analiz ve istatistik bilgisi yeterliliği	8,2	27,8	33,0	29,9	1,0	3.12	.97
Yorumlama yeteneği ve yorumların anlaşılabilirliği	11,3	45,4	28,9	12,4	2,1	3.52	.93
Türkçe'yi güzel kullanma, dilbilgisi kurallarına özen	19,6	40,2	28,9	10,3	1,0	3.67	.94
Öğrencinin, genel olarak planlı çalışma yetisi	15,5	52,6	16,5	11,3	4,1	3.64	1.01

NOT: - Ölçek: Çok kötü: 1 ..... Çok iyi: 5;

- En düşük ortalama: 3.12, En yüksek ortalama: 4.04, Genel ortalama: 3.60

- Ölçeğin güvenilirliği  $\alpha$ : .9331

Tablo 2'ye göre, yüksek lisans tezi hazırlayan öğrencilerin genel olarak "konu seçimine gösterilen özen ve beceri", "orijinal konu seçimi" ve "kuramsal ve kavramsal bilgi" bakımından diğer konulara göre, göreceli olarak daha iyi oldukları anlaşılmaktadır. Buna karşın, "istatistik analiz ve istatistik bilgisi yeterliliği", "genel olarak araştırma yöntemleri bilgisi" ve "anket geliştirme bilgi ve becerisi" ve "örnekleme bilgisi" gibi araştırma yöntemlerini ilgilendiren konularda göreceli olarak daha zayıf oldukları görülmektedir.

Tez yazım sürecinde öğrencilerin değerlendirilmesine dönük 11 önermeye, öğretim üyelerinin unvanları açısından bir kıyaslama yapmak için

ANOVA uygulanmış ve iki önermede anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür. Bunlardan ilki “örnekleme bilgisi”dir (F:3.669, p:0.029). Bu farklılık, doçentler ve profesörler arasında olup; doçentler, profesörlere kıyasla öğrencileri daha düşük değerlendirmişlerdir (ort.doç.: 3.06, ort.prof.: 3.66). Diğer anlamlı farklılık, “anket uygulama bilgisi” bakımındandır (F:3.812, p:0.026). Bu farklılık, doçentler ile yardımcı doçentler arasında olup; yardımcı doçentler (ort.:3.78), doçentlere (ort.: 3.25) kıyasla daha düşük değerlendirmişlerdir.

Tez sürecine ilişkin 11 önerme için yaş gruplarına göre bir değerlendirme yapılmıştır. Konu seçimine gösterilen özen, orijinal konu seçimi, genel olarak bilimsel araştırma yöntemleri bilgisi ve öğrencinin planlı çalışması konularında istatistik açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu hususların tamamında 60-67 yaş aralığında olan öğretim üyeleri, öğrencileri daha düşük puanla değerlendirmişlerdir. Farklılık, iki konu hariç, 60-67 yaş grubu ile diğer yaş gruplarının tamamı (30-39, 40-49 ve 50-59) arasındadır. Öğrencinin planlı çalışması konusundaki farklılık, 60-67 yaş grubu ile 30-39 yaş grubu arasındaki öğretim üyelerindedir.

### 3.Danışmanlarca Doktora Tezi Hazırlayan Öğrencilerin Değerlendirilmesi

Tablo 3, öğretim üyelerince seçilen 47 doktora tezi hazırlayan öğrencinin değerlendirilmesine ilişkin bilgileri göstermektedir. Doktora tezi hazırlayan öğrencilerin önerilen 11 temel boyuttaki başarı ortalamaları 3.55 ile 4.19 arasında değişmekte ve ortalama 3.99 olarak hesaplanmaktadır. Bu aralık dikkate alındığında, doktora öğrencilerinin yüksek lisans öğrencilerine kıyasla belirgin şekilde daha iyi oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu durum, alınan eğitimin ve zamanla kazanılan deneyimin sonucunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Doktora Tezi Tamamlayan Öğrencilerin Değerlendirilmesi (n:47)

HUSUSLAR	Çok iyi %	İyi %	Kararsız %	Kötü %	Çok kötü %	Ortalama	Std. Sapma
Konu seçimine gösterilen özen ve beceri	36,2	42,6	19,1	2,1	--	4.13	.80
Seçilen konunun orijinalliği	31,9	46,8	19,1	2,1	--	4.09	.78
Kuramsal ve kavramsal bilgi	27,7	61,7	4,3	6,4	--	4.11	.76
Genel olarak bilimsel araştırma yöntemleri bilgisi	19,1	57,4	21,3	--	2,1	3.91	.78
Anket geliştirme bilgi ve becerisi	21,3	51,1	27,7	--	--	3.94	.70
Örnekleme bilgisi	19,1	55,3	25,5	--	--	3.94	.67
Anket uygulama bilgisi	21,3	57,4	19,1	2,1	--	3.98	.71
İstatistik analiz ve istatistik bilgisi yeterliliği	19,1	31,9	34,0	14,9	--	3.55	.97
Yorumlama yeteneği ve yorumların anlaşılabilirliği	29,8	42,6	21,3	6,4	--	3.96	.88
Türkçe'yi güzel kullanma, dilbilgisi kurallarına özen	34,0	53,2	10,6	2,1	--	4.19	.71
Öğrencinin, genel olarak planlı çalışma yetisi	34,0	51,1	10,6	4,3	--	4.15	.78

NOT: - Ölçek: Çok kötü: 1 ..... Çok iyi: 5;

- En düşük ortalama: 3.55, En yüksek ortalama: 4.19, Genel ortalama: 3.99

- Ölçeğin güvenilirliği  $\alpha$ : .9169.

Doktora tezi hazırlayan öğrencilerin Türkçe'nin güzel kullanımı, planlı çalışma, orijinal konu seçimi ve kuramsal bilgi birikimi konularında göreceli olarak diğer konulara kıyasla daha iyi oldukları anlaşılmaktadır. Ancak, istatistiki analiz ve istatistik bilgisi yeterliliği, genel olarak araştırma yöntemleri bilgisi, örnekleme bilgisi ve anket geliştirme bilgi ve becerisi konularında daha düşük seviyelerde olduğu anlaşılmaktadır.

Doktora tezi yazım sürecinde öğrencilerin değerlendirilmesine dönük 11 önermeye, öğretim üyelerinin unvanları ve yaş grupları dikkate alınarak ANOVA uygulanmıştır. Ancak, herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Bunun anlamı, doktora düzeyinde araştırmaya katılan öğretim üyelerinin öğrencileri aynı doğrultuda değerlendirdikleridir.

## **B.ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİM ÜYELERİNİ DEĞERLENDİRMESİ**

### **1.Araştırmaya Katılan Öğrenciler İle İlgili Bilgiler**

Danışman öğretim üyelerinin öğrencilerce değerlendirildiği ikinci aşamaya, 67 kişi katılmıştır. Bu öğrencilerden sadece 5'i herhangi bir üniversitede çalışmamaktadır. Diğerlerinin tamamı (62 kişi), bir üniversitede halen çalışmalarına devam etmektedir. Bu aşamaya katılan öğrencilerin %55,2'si erkek (37 kişi) ve %44,8'i (30 kişi) bayandır. Araştırmaya katılanların 6'sı yaşını belirtmemiştir. Yaşını belirten 61 kişinin %54,1'i 30-39 yaş aralığında olup; %31,1'i 20-29 yaş grubundadır. Ortalama yaş, 33.1 olarak hesaplanmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin halen çalıştıkları üniversitelere göre dağılım şöyledir: Dokuz Eylül 15, Anadolu ve Çanakkale Onsekiz Mart 6'sar, Erciyes 5, Akdeniz, Mersin ve Muğla 4'er, Balıkesir ve Kocaeli 3'er, Selçuk, Adnan Menderes, Abant İzzet Baysal ve Ege 2'ser, Gazi, Çukurova, Zonguldak Kara Elmas ve Karadeniz Teknik Üniversitesi 1'er öğretim elemanı ile temsil edilmişlerdir.

Araştırmaya katılanların %35,5'i (22 kişi) araştırma görevlisidir. %33,9'u (21 kişi) yardımcı doçenttir. %22,6'sı (14 kişi) öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Bir kişi doçent, üç kişi doktor ve bir kişi de okutman unvanı ile görev yapmaktadır.

### **2.Yüksek Lisans Tez Danışmanlarının Değerlendirilmesi**

Yüksek lisans tezini tamamladığı yılı 5 kişi belirtmemiştir. Belirtenlerin %59,7'si tezlerini 2000 yılı ve sonrasında tamamlamıştır. 1995-1999 yılları

arasında tamamlayanların oranı %19,4'dür. Böylece, araştırmaya katılanların %80'e yakınının son 10 yılda yüksek lisans tezlerini tamamladıkları anlaşılmaktadır. Özellikle 2000 yılı ve sonrasındaki oranın yüksekliği, verilerin güncelliğini yansıtmaktadır.

Yüksek lisansın tamamlandığı üniversitelere göre dağılım dikkate alındığında; 10 kişi Dokuz Eylül, 8 kişi İstanbul, 7 kişi Anadolu, 6'şar kişi de Balıkesir, Mersin ve Adnan Menderes Üniversitelerinde tamamlamıştır. Akdeniz Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamlayanların sayısı 5 olup; Gazi 4 ve Hacettepe çıkışlıların sayısı 3'dür. Uludağ çıkışlıların sayısı 2'dir. Yüksek lisansını Muğla, Selçuk, Sakarya, Erciyes ve Çukurova'da tamamlayanlardan ise 1'er kişi katılmıştır. Yüksek lisans tezini yurt dışında tamamlayan 3 kişi de araştırmaya iştirak ederek, doktora danışmanlarını değerlendirmişlerdir.

Burada, araştırmaya yüksek lisansını Erciyes, Selçuk ve Çukurova Üniversitelerinde tamamlayan 1'er ve Uludağ Üniversitesi'nde tamamlayan 2 öğrenci olmak üzere, toplam 5 öğrencinin, turizm alanında lisansüstü programların olmadığı üniversitelerden katıldıklarını söylemek gerekir. Bu kişiler, tez konularını turizmden seçtiklerini belirtmişlerdir. Benzer sorunların olması nedeniyle, söz konusu bu 5 kişiye ait veriler de değerlendirmeye alınmıştır. Yüksek lisansını yurt dışında tamamlayan 2 kişi, sadece doktora danışmanlarını değerlendirmişlerdir.

Tablo 4'de yüksek lisans tez danışmanlarının belirlenme şekli yer almaktadır. 3 kişi yüksek lisansını yurt dışında tamamladığı için, burada 64 kişiye ait veriler yer almaktadır. Buna göre, danışmanların seçimi ve atanmasında öğrencilerin %65'inin görüşü doğrudan veya dolaylı şekilde alınarak bu işlem gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, yaklaşık %35'sinde ise, sosyal bilimler enstitüleri, doğrudan danışman atama yolunu seçmiştir.

Tablo 4: Yüksek Lisans Tez Danışmanlarının Belirlenme Şekline Göre Dağılım (n:64)

	Frekans	Oranı
Sosyal bilimler enstitüsü belirledi	22	34.4
Sosyal bilimler enstitüsü görüşümü alarak belirledi	10	15.6
Ben belirledim, enstitü onayladı	32	50,0
Toplam	64	100.0

Tablo 5'de araştırmaya katılanlar tarafından yüksek lisans tez danışmanlarının değerlendirilmesine ilişkin veriler bulunmaktadır. Boyutlar itibarıyla ortalamalar, 3.67 ile 4.45 arasında değişmektedir. Tüm boyutların ortalaması ise, 4.06 olarak hesaplanmaktadır.

Tablo 5: Yüksek Lisans Tez Danışmanlarının Değerlendirilmesi

ÖNERMELER	n	Çok iyi %	İyi %	Karar-sızım %	Kötü %	Çok kötü%	Ort.	Std. Sapma
Danışmanın konu seçimine gösterdiği özen ve ilgisi	64	54,7	20,3	9,4	15,6	-	4.14	1.13
Danışmanın orijinal konu seçimine verdiği önem	64	54,7	25,0	6,3	12,5	1,6	4.19	1.11
Danışmanın kuramsal ve kavramsal bilgisi	64	57,8	25,0	10,9	4,7	1,6	4.33	.96
D.genel olarak bilimsel araştırma yöntemleri bilgisi	64	46,9	21,9	18,8	9,4	3,1	4.00	1.15
Danışmanın uygun anket geliştirmeye gösterdiği özen	61	44,3	19,7	19,7	13,1	3,3	3.89	1.21
Danışmanın örnekleme bilgisi	61	41,0	27,9	16,4	11,5	3,3	3.92	1.16
Danışmanın anket uygulama bilgisi	61	34,4	29,5	21,3	11,5	3,3	3.80	1.14
Danışmanın istatiki analiz-bilgi yeterliliği	61	31,1	31,1	16,4	16,4	4,9	3.67	1.22
Danışmanın ifade ve yorumlara gösterdiği özen	64	57,8	34,4	4,7	1,6	1,6	4.45	.80
D.Türkçe'nin güzel kullanımı ve dilbilgisi kurallarına özeni	64	57,8	31,3	9,4	1,6	-	4.45	.73
Danışmanın sizi planlı çalışmaya yönlendirmesi	64	51,6	23,4	7,8	10,9	6,3	4.03	1.27

NOT: - Ölçek: Çok kötü: 1 ..... Çok iyi: 5

- En düşük ortalama: 3.67, En yüksek ortalama: 4.45, Genel ortalama: 4.06.

- Ölçeğin güvenilirliği  $\alpha$ : .9578.

Tablo 5'e göre, araştırmaya katılanlar tez danışmanlarının ifade, yorum ve Türkçe'nin güzel kullanımına özen gösterdikleri ve kuramsal ve kavramsal bilgi birikimi bakımından iyi oldukları görüşündedirler. Bununla birlikte, danışmanların göreceli olarak istatistiki analiz, anket geliştirme, anket uygulama ve örnekleme konularında daha zayıf olduklarını düşünmektedirler. Burada ilginç olan, öğrencilerin danışmanlarına dönük değerlendirmelerinde, genel olarak araştırma yöntemlerine ilişkin konularda, diğer konulara kıyasla zayıf bulmalarındır. Hatırlanacağı gibi, danışmanlar da aynı konularda öğrencileri göreceli olarak daha zayıf bulmuşlardır.

Yüksek lisans tez danışmanlarının değerlendirilmesine dönük 11 önermeye, tez danışmanlarının atanmasında görüşlerinin alınıp alınmamasına göre t-testi yapılmıştır. Yüksek lisans tez danışmanlarının atanmasında öğrenci görüşünün bir şekilde alınması halinde (öğrencilerin %35'inin danışmanları, herhangi bir görüş alma işlemi yapılmadan atanmıştır), öğrencilerin danışmanlarını bazı konularda daha iyi olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Yapılan test, "konu seçimine gösterilen özen ve ilgi", "orijinal konu seçimine verilen önem" ve "ifade ve yorumlara gösterilen özen" konularında anlamlı farklılıkları ortaya koymaktadır. Bu konuların hepsinde, görüşü alınan öğrenciler, alınmayanlara kıyasla, öğretim üyelerini daha iyi olarak değerlendirmişlerdir. Boyutlar itibarıyla bir değerlendirme yapıldığında, danışman atanması konusunda görüşü alınan öğrenciler, görüşü alınmayan öğrencilere kıyasla, genel olarak danışmanlarını daha iyi düzeyde değerlendirmişlerdir.

Araştırmaya katılanların yaş grupları bakımından bir değerlendirme yapabilmek için ANOVA uygulanmıştır. 50-59 yaş grubunda 1 kişinin olması



nedeniyle bu grup, ANOVA analizinde hariç tutulmuştur. Analiz, üç hususta anlamlı farklılığa işaret etmiştir. Bunlar; “konu seçimine gösterilen özen ve ilgi”, “orijinal konu seçimine verilen önem” ve “danışmanın Türkçe'nin güzel kullanımına özeni”dir. Bu konuların tamamında, 20-29 yaş grubundakiler, 30-39 yaş grubundakilere kıyasla danışmanlarını daha iyi olarak değerlendirmişlerdir. 30-39 yaş grubunun danışmanları göreceli olarak daha düşük puanla değerlendirmeleri, çoğunluğun üniversitelerde çalışıyor olmaları nedeni ile artan deneyimlerinin bir sonucudur.

Tez sürecinde değerlendirilebilecek 11 önermenin toplanabilirlik açısından uygun olup olmadığı (önerme-toplam korelasyonda negatif değer olmaması, F-testinin anlamlı olması, Hotelling T-Kare testinin anlamlı olması ve  $\alpha$  değerinin .60'dan büyük olması) araştırılmıştır. Gerekli koşulları sağladığı (önerme-toplam korelasyonda negatif değer yok, F: 9.7842, p:0.000; Hotelling T-Kare için F: 4,8809, p:0.0001;  $\alpha$ : .9578) görülmüştür. Böylece toplam puanlar üzerinden karşılaştırma olanağı elde edilmiştir.

Araştırmanın keşifsel olarak tasarlanması, anlam düzeyinin  $\alpha$ :0.10 alınmasına olanak tanımıştır. Tez danışmanının belirlenme şekli dikkate alınarak yapılan ANOVA, öğrencilerin öğretim üyelerini değerlendirmelerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur (F:2,647, p:0.079). Scheffe çoklu karşılaştırma testi, enstitülerin görüş olarak danışman ataması ile doğrudan ataması arasında öğrencilerin danışmanlarını farklı değerlendirdiklerini ortaya koymuştur. Görüş alınarak atama yapıldığında öğrenciler, danışmanlarını daha yüksek puanla değerlendirmişlerdir. Bu durum, danışman atamalarında öğrenci görüşünün alınması gerektiğine işaret etmektedir.

### **3.Doktora Tez Danışmanlarının Değerlendirilmesi**

Göreceli olarak daha az olmaları nedeni ile turizm alanında doktora tezi hazırlamış olan insanlara ulaşmak, çok daha zor olmuştur. Yapılan çabalar, ancak 25 kişinin araştırmaya katılabilmesi ile sonuçlanmıştır. Bir fikir verebilmesi açısından dikkate alınsa bile, 25 kişiye ait veri olması nedeniyle yorumlarda ihtiyatlı olunmalıdır.

Doktora tezi hazırlayanların 14'ü (%56) tezlerini 2000 yılı ve sonrasında tamamlamıştır. 2 kişi 1990-1994 ve 9 kişi de 1995-1999 yılları arasında hazırlamıştır. Araştırmaya katılanların 10'u (%40) doktoralarını Dokuz Eylül, 6'sı (%24) İstanbul, 4'ü Balıkesir, 3'ü Anadolu ve 1'er tanesi de Gazi ve Adnan Menderes Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Öğrencilerin 13'ü (%52) için danışman ataması, herhangi bir görüş alınmadan gerçekleştirilmiştir. Diğerleri için ise, bir şekilde görüş alınarak danışman ataması yapılmıştır.

Tablo 6: Doktora Tez Danışmanlarının Değerlendirilmesi

ÖNERMELER	n	Çok iyi %	İyi %	Karar-sız %	Kötü %	Çok kötü%	Ort.	Std. Sapma
Danışmanın konu seçimine gösterdiği özen ve ilgisi	25	48,0	36,0	4,0	8,0	4,0	4.16	1.11
Danışmanın orijinal konu seçimine verdiği önem	25	52,0	32,0	4,0	8,0	4,0	4.20	1.12
Danışmanın kuramsal ve kavramsal bilgisi	25	44,0	44,0	8,0	-	4,0	4.24	.93
D.genel olarak bilimsel araştırma yöntemleri bilgisi	25	52,0	8,0	28,0	8,0	4,0	3.96	1.24
Danışmanın uygun anket geliştirmeye gösterdiği özen	25	36,0	24,0	28,0	4,0	8,0	3.76	1.23
Danışmanın örnekleme bilgisi	25	36,0	24,0	20,0	12,0	8,0	3.68	1.31
Danışmanın anket uygulama bilgisi	25	32,0	32,0	16,0	12,0	8,0	3.68	1.28
Danışmanın istatiki analiz-bilgi yeterliliği	25	32,0	28,0	20,0	12,0	8,0	3.64	1.29
Danışmanın ifade ve yorumlara gösterdiği özen	25	56,0	32,0	4,0	4,0	4,0	4.32	1.03
D.Türkçe'nin güzel kullanımı ve dilbilgisi kurallarına özeni	25	56,0	32,0	4,0	4,0	4,0	4.32	1.03
Danışmanın sizi planlı çalışmaya yönlendirmesi	25	36,0	36,0	4,0	16,0	8,0	3.76	1.33

NOT: - Ölçek: Çok kötü: 1 ..... Çok iyi: 5

- En düşük ortalama: 3.64, En yüksek ortalama: 4.32, Genel ortalama: 3.97

- Ölçeğin güvenilirliği  $\alpha$ : .9612.

Tablo 6'da araştırmaya katılanlar tarafından doktora tez danışmanlarının değerlendirilmesine ilişkin veriler bulunmaktadır. Buna göre, yüksek lisans tez danışmanlarına benzer bir şekilde, araştırmaya katılanlar tez danışmanlarının ifade, yorum ve Türkçe'nin güzel kullanımına özen gösterdikleri ve orijinal konu seçimine verilen özen bakımından göreceli olarak daha iyi oldukları görüşündedirler. Bununla birlikte, danışmanların göreceli olarak istatistiki analiz, anket uygulama ve örnekleme konularında daha zayıf olduklarını düşünmektedirler.

Doktora danışmanlarını değerlendiren sınırlı sayıda insana (n:25) ulaşılması nedeni ile, parametrik olmayan bazı testlerden yararlanılmıştır. Yapılan Mann-Whitney U testi, tez danışmanı atamasında öğrenci görüşünün bir şekilde alınması halinde, önerilen 11 boyuttan sadece bir tanesinde anlamlı bir farklılığa işaret etmiştir. Bu, danışmanın istatistiki analiz ve bilgi yeterliliğidir (Mann-Whitney U: 43.00, p: 0.049). Tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, görüşü alınan öğrencilerin görüşü alınmayanlara kıyasla, danışmanlarını daha düşük puanla değerlendirdikleri görülmüştür. Bu durum, diğer boyutlar için de geçerli olmakla birlikte, istatistik bakımından anlamlı farklılık ileri sürülemez.

Öğretim üyeleri ve öğrencilerin birbirlerini değerlendirdikleri 11 boyutun kaç faktörde toplandığını görebilmek amacıyla oluşturulan 4 veri setine faktör analizi uygulanmıştır. Verimax dönüşümlü, temel bileşenler esas alınarak yapılan faktör analizi, öğretim üyelerinin öğrencileri değerlendirdiği birinci aşama verilerinden yüksek lisans öğrencileri için 11 boyutu 2 faktöre ayırarak değişimin (varyansın) %71.7'sini, doktora öğrencileri için ise yine 2 faktörde

%69.7'sini açıklamıştır. Öğrencilerin danışman öğretim üyelerini değerlendirdiği ikinci aşamada, yüksek lisans danışmanları için tek faktörde toplanarak değişimin %71.7'sini ve doktora danışmanları için 2 faktörde %83.5'ini açıklamıştır.

Çeşitli denemeler sonunda, dört veri setinde yer alan 11 boyutun 3 faktöre indirgenmesinin uygun olacağına karar verilmiştir. Üç faktör türetmek için yapılan faktör analizleri, değişimi açıklama oranlarını %76.5 ile %89.7 aralığına çıkarmıştır (her bir veri setinin faktör analizi sonucu bilinçli olarak verilmemiştir). Her bir faktör analizinde elde edilen dönüşümlü matrisler incelendiğinde araştırma yöntemlerini ilgilendiren konuların (genel olarak araştırma yöntemleri bilgisi, anket geliştirme ve uygulama bilgisi, örnekleme bilgisi, istatistik analiz bilgisi) çoğu kez bir faktörde toplandığı görülmüştür. Orijinal konu seçimi, kuramsal bilgi ve planlı çalışmanın ikinci bir faktörü ve Türkçe'nin güzel kullanımı ile ifadelerin anlaşılabilirliği hususlarının da üçüncü faktörü oluşturabileceği sonucuna varılmıştır. Bu analizlerden yola çıkarak, 11 boyut 3 faktöre indirgenerek, Tablo 7'de, bu faktörlerin ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 7: Öğretim Üyesi ve Öğrencilerin Çapraz Değerlendirmelerine İlişkin Bazı Ortalama Değerler

FAKTÖRLER	Öğretim üyesi → Öğrenci				Öğrenci → Öğretim Üyesi			
	Y.Lisans (n:97)		Doktora (n:47)		Y. Lisans (n:64)		Doktora (n:25)	
	Ort.	S.Sp.	Ort.	S.Sp.	Ort.	S.Sp.	Ort.	S.Sp.
<b>Araştırma Yöntemleri</b> (Araştırma yöntemleri, anket geliştirme, anket uygulama, örnekleme ve istatistik analiz bilgisi)	3,37	.83	3,86	.66	3,85	1,07	3,74	1,18
<b>Konu seçimi</b> (Konu seçimi, orijinal konu seçimi, kuramsal bilgi, planlı çalışma)	3,88	.68	4,12	.64	4,17	.97	4,09	1,03
<b>Türkçe ve ifadeler</b> (Türkçe'nin kullanımı ve ifadelerin anlaşılabilirliği)	3,59	.85	4,07	.73	4,45	.73	4,32	1,01

NOT: - Ölçek: Çok kötü: 1 ..... Çok iyi: 5

Tablo 7'ye göre, öğretim üyelerinin öğrencileri değerlendirmesinde yüksek lisanstan doktora geçildiğinde ortalamalardaki iyileşme dikkat çekicidir. Diğer taraftan, öğrencilerin danışmanlarını değerlendirmelerinde ise, tersine bir durum söz konusudur. Başka bir ifade ile, yüksek lisans öğrencileri danışmanlarını daha yüksek düzeyde değerlendirirken, doktora öğrencileri göreceli olarak daha düşük bir değerlendirme yapmışlardır. Bu durumu, öğrencilerin yükselen eğitim düzeyleri ile artan deneyimlerine bağlamak olasıdır. Dikkat çeken bir husus da, her iki kesimin birbirlerini araştırma yöntemleri konusunda göreceli olarak daha düşük değerlendirmeleridir.

#### IV.DAHA NİTELİKLİ TEZLERİN HAZIRLANMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

Çalışmanın bu kısmında, öncelikle, danışman öğretim üyelerinin turizm alanında yapılan tezlerle ilişkin mevcut durum değerlendirmelerine yer verilmektedir. Tablo 8, bu konuda, mevcut duruma ilişkin görüşleri yansıtmaktadır. Bu görüşler; öğrenciye, danışmana, programlara ve genel konulara olmak üzere dört grupta toplanmıştır. Öğretim üyeleri, öğrencilerin özellikle yazın takibi, kuramsal bilgi ve araştırma yöntemleri konularındaki sorunlarına dikkat çekmektedir. Bu durum, araştırmanın birinci aşamasında ulaşılan bulgularla paralellik göstermektedir. Ayrıca, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu çıkışlı öğrencilerin kuramsal bilgi birikiminin zayıflıkları dile getirilmektedir. “Modelleme”nin sıkça yaşandığı da vurgulanan bir durumdur. Bazı öğretim üyeleri, planlı çalışmaya ve alan araştırması yapma konusundaki istekliliğe dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte, öğrencilerin danışmanlarının alanlarına uygun tez konusu bulmada ve konu tercihindeki kararsızlıkları da dile getirilenler arasındadır.

Danışmanlara ilişkin görüşler incelendiğinde; öğrencilerde olduğu gibi, araştırma yöntemleri ve bazen de kuramsal düzeyde sorunların bulunduğu belirtilmektedir. Özellikle, bazı hocaların kendini yenileyemediği, göreceli olarak yaşlı öğretim üyelerinin istatistik konusunda yetersiz kaldıkları söylenmektedir.

Tablo 8: Öğretim Üyelerinin Turizm Alanında Yapılan Tezlerde Mevcut Duruma İlişkin Görüşleri

MEVCUT DURUMA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	
<b>ÖĞRENCİYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER</b>	
-	Kaynakların çoğunun İngilizce olması ve öğrencilerin İngilizce bilgilerinin yetersizliği
-	Öğrencilerin ekonomik sıkıntıları yüzünden araştırmalarını işle birlikte yürütmeleri ve araştırmaya gerekli özeni gösterememeleri
-	(Özellikle Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu mezunu) <b>tez öğrencilerinin genellikle kuramsal bilgi, metodoloji, istatistik ve analitik düşünme konularında yetersiz olmaları,</b>
-	Öğrencilerin, çevrelerindeki örneklerden etkilenecek “kolaycılığa” kaçmaları ve dolayısıyla “kolay” danışmanları (kendini seçiyorsa) tercih etmeleri,
-	Öğrencilerin tezlerine tümüyle konsantre olamamaları
-	Öğrencilerin çevresindeki mezunlara bakarak “o geçti, ben de geçerim” düşüncesi içinde olmaları
-	Lisansüstü tez konusu bulma konusundaki kararsızlıkları
-	Tez danışmanı öğretim üyesinin alanına uygun bir tez konusunun bulunmasındaki sıkıntılar
-	Alan çalışması konusunda hala birtakım eksikliklerin bulunması ve öğrencilerin çok fazla istekli olmaması,
-	Türk soydaşlarımızdan olan öğrencilerin dil ve iletişim problemi ve burs yetersiz olduğundan sektörde çalışmaları ve derslere, teze zaman ayıramamaları
-	Doktora düzeyinde tez izleme komitelerinin düzgün çalışmasında, öğrencinin üzerine düşeni yapmaması
-	Farklı şehirlerde ikamet edilmesi
<b>DANIŞMANLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLER</b>	
-	<b>Danışmanlık veya jüri üyeliği yapan bazı öğretim üyelerinin araştırma yöntemleri, kuram, istatistik, analiz, değerlendirme, dil ve anlatım ve yazını izleme konularında bilgi eksikliği içinde olmaları ve bu nedenle de öğrencileri yeterince iyi yönlendirememeleri</b>
-	Göreceli olarak daha yaşlı öğretim üyelerinin araştırma yöntemleri ve istatistik konularında bilgi eksikliği içinde olmaları
-	Öğretim üyesinin kendini yenileyememesi, kendini yenileyemeyen hocaların öğrenciye konu önermede sıkıntı yaşaması, bu nedenle de, çok genel konularda ya da öğrencinin önerdiği konu ile yetinilmesi.
-	Öğretim üyesinin lisans ve yüksek lisans düzeyindeki ders yükü toplamının fazla olması (bazı üniversitelerde 30 saate kadar çıkabildiği belirtilmektedir)
-	Tez danışmanlığına ödenen ücret nedeniyle (bazı üniversitelerde yaz döneminde de), öğretim üyelerinin yürütebileceklerinin çok çok üstünde tez danışmanlığını isteyerek ve/veya zorunlu olarak kabul etmeleri (bazı üniversitelerde tez yönetim yükü 20'ye kadar, hatta bazı öğretim üyelerinde bu sayının da üstüne

<p>çıkacağı belirtilmektedir)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Danışmanların öğrencilere ve tezlerine yeterince zaman ayırmaması veya ayıramaması</b></li> <li>- Jürilerin genellikle "tercih edilen" akademisyenlerden oluşması, tezlerin kolaylıkla "kabul" edilebilmeleri,</li> <li>- Danışman öğretim üyeleri arasında karşılıklı koruma, kollama ve kayırma ilişkilerinin varlığı</li> <li>- Danışman öğretim üyeleri arasında "kişisel çatışma"nın yaşanması</li> <li>- Öğretim üyelerinin yaz döneminde ek ders ücreti kazanma isteği,</li> <li>- Farklı şehirlerde ikamet edilmesi</li> </ul>
<p><b>PROGRAMLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLER</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Verilen araştırma yöntemleri ve istatistik derslerinin yetersizliği ve uygulamaya dönük olmaması</b></li> <li>- Daha farklı, zorunlu ve seçimli derslerin konulamaması</li> <li>- Doktora tez izleme komitelerinin olması gereken düzeyin altında çalışması</li> </ul>
<p><b>GENEL GÖRÜŞLER</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Yazın toplanması ve hazırlanmasında kaynağa ulaşmadaki zorluklar (özellikle Anadolu üniversiteleri)</li> <li>- Tez danışmanlığına ücret ödenmemesi dolayısıyla danışmanların bu işi "gereksiz iş yükü" (angarya) olarak görmeleri,</li> <li>- Turizmle ilgili doçentlik alanının bulunmamasından dolayı öğrencilerin işletme yüksek lisansına yönelmeleri</li> <li>- Öğretim üyesi eksikliği ve öğretim elemanı yetiştirilememesi</li> <li>- Turizmin sadece işletmecilik boyutuyla kalması ve çok disiplinli yapısına daha az önem verilmesi</li> <li>- Zaman zaman bazı öğretim üyelerinin turizm olayına dar bir çerçevede bakması</li> <li>- İstatistik, ekonometri, model kurma çalışmalarının turizm alanında kullanımında zorluklar çekilmesi</li> <li>- Öğrencilerin lisans sırasında yeterli araştırma yapmalarını nedeniyle araştırma yöntemlerinde yetersiz olmaları</li> <li>- Genel olarak turizmin hala bir bilim dalı olarak kabul edilmemesi</li> </ul>

En çok üzerinde durulan bir konu da, danışmanların tezlere ve öğrencilere yeterli zamanı ayırmadıklarıdır. Bunun sebebi olarak, öğretim üyelerinin aşırı ders ve tez yönetme yükleri gösterilmektedir. Bazı üniversitelerde ders yükünün 30 saate kadar çıkabildiği, tezli ve tezsiz yüksek lisans ve doktora bir arada olmak üzere öğretim üyelerinin ortalama 20-25 tez/proje yönettiği belirtilmektedir. Bu durumun, haliyle, tezlere ve öğrenciye ayrılan zamanı azalttığı açıklanmaktadır.

Danışman kaynaklı bir başka durum ise, öğretim üyeleri arasında yaşanan karşılıklı koruma, kollama ve kayırma gibi davranışların ve ilişkilerin varlığıdır. Oldukça düşündürücü ve üzücü olan bu durum, düşük nitelikli tezlere sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin "o geçti ben de geçerim" şeklinde bir düşünceye sahip olmalarına ve jürilerden geçen tezleri modellemelerine neden olmaktadır.

Programlara ilişkin görüşlerden dikkat çekici olan, yine araştırma yöntemleri ile ilgilidir. Bu bağlamda; araştırma yöntemleri ve istatistik derslerinin yeterli düzeyde olmadığı ve içerik açısından turizm alanına dönük verilemediğine dikkat çekilmektedir. Başka bir husus ise, doktora tez izleme komitelerinin olması gerekenin düzeyin altında çalıştığıdır.

Genel görüşler incelendiğinde ise, yazın toplanması ve hazırlanmasında kaynağa ulaşım, öğretim üyesi eksikliği, öğretim üyelerinin tez yönetimini "gereksiz iş yükü" (angarya) olarak görmeleri, bazı öğretim üyelerinin turizmin çok disiplinli yanını ihmal etmeleri ve hala bir bilim dalı olarak kabul görmemesi gibi görüşler dile getirilmektedir. Doçentlik bilim dalının kaldırılmış olması da, mevcut sorunlar arasında sayılmaktadır. Ayrıca, lisans eğitimi

sırasında öğrencilerin yeterli araştırma yapmamalarının, lisansüstü çalışmalar sırasında araştırma yöntemleri konusunda sıkıntı çekmelerine de neden olduğu bildirilmektedir.

Mevcut durum, danışman öğretim üyelerinin gözü ile yukarıda anlatıldığı gibi belirlendikten sonra, makalenin bu kısmında, daha nitelikli tezlerin hazırlanması konusunda öğrencilerin ve danışman öğretim üyelerinin görüşleri yer almaktadır. Bu amaçla öğrencilere yöneltilen “nitelikli tez yazımı konusunda önerilerinizi yazınız” sorusuna yanıt veren 24 öğrenciden sağlanan yanıtlar, içerik analizine tabi tutulmuştur. Tablo 9, daha nitelikli tez yazımı konusundaki öğrencilerin görüşlerini yansıtmaktadır. Buna göre öğrenci görüşleri; tez öncesi, danışman seçimi/atanması, danışmandan istenenler, konu seçimi, tez süreci ve genel görüş ve önerileri olmak üzere 6 başlıkta toplanmıştır.

Tablo 9: Daha Nitelikli Tez Yazımı Konusunda Öğrenci Önerileri

TEMA
<b>TEZ ÖNCESİ</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Öğrenci, araştırma yöntemleri konusunda daha derin bilgiye sahip olmalıdır</li> <li>- Öğrenci, istatistik analiz konusunda daha derin bilgiye sahip olmalıdır</li> <li>- Öğrenci, önce alan seçmeli, alanın ilgili yazımını incelemeli, konu seçimini sağlayacak düzeyde değerlendirme yapabilecek duruma gelmelidir</li> <li>- Öğrencinin kendisi yeterli gayreti sarf etmelidir</li> </ul>
<b>DANIŞMAN SEÇİMİ/ATANMASI</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Öğrenci, danışman seçimi/atanması sürecine katılmalıdır</li> <li>- Danışman seçiminde öğrencinin dikkate alınması, hocanın kendisini yenilemesini sağlar</li> <li>- Danışman seçiminde öğrencinin dikkate alınması, tez sürecinin daha demokratik olmasını sağlar</li> <li>- <b>Tez danışmanın, gerçek anlamıyla danışmanlık yapması.</b></li> <li>- Danışman atamalarında, belirli sınırlar ve yeterlilikler getirilmelidir</li> <li>- İstatistik alanından ikinci tez danışmanı atanmalıdır</li> </ul>
<b>DANIŞMANDAN İSTENENLER</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Danışman, yazına hakim olmalıdır</li> <li>- Danışman, araştırma yöntemleri hakkında bilgili olmalıdır</li> <li>- Danışman, iyi niyetli olmalıdır</li> <li>- Danışman, tez konusunda çalışmaya gönüllü olmalıdır</li> <li>- <b>Danışman, her konuda (kuram ve alan araştırması) öğrenciyi yönlendirmelidir</b></li> <li>- <b>Danışman, konuyu sahiplenmeli, yeterli önemi vermeli ve yeterli zamanı ayırmalıdır</b></li> <li>- Danışman, öğrenciyi motive etmelidir</li> </ul>
<b>KONU SEÇİMİ</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Konu seçimi çok iyi yapılmalı, titiz olunmalıdır</b></li> <li>- <b>Seçilen konu, öğrencinin ilgi alanına girmelidir (danışmanın ilgi alanı belirleyici olmamalıdır)</b></li> <li>- <b>Konu, teoriye, uygulamaya ve topluma katkı sağlamalıdır</b></li> <li>- Konu, çok geniş olmamalıdır</li> <li>- <b>Konu, orijinal ve spesifik olmalıdır</b></li> <li>- Seçilen konu, danışman öğretim üyesi ve öğrencinin ortak kararı olmalıdır</li> <li>- Seçilen konu, alan araştırmasına dönük olmalıdır</li> <li>- Tez konusu seçimi, işletmelerle birlikte yapılmalıdır</li> <li>- Öğrenci, seçilen konunun işletmelerde uygulamasını yapmalıdır</li> <li>- <b>Konu seçiminde Türkiye'nin ulusal araştırma gereksinimleri, sorunları ve gerçekleri dikkate alınmalıdır</b></li> <li>- <b>Konu seçiminde bölgesel ve yerel konular/sorunlar dikkate alınmalıdır</b></li> <li>- İlgili üniversitenin uzmanlık alanları dikkate alınmalıdır</li> <li>- Aynı enstitüde benzer konuları çalışmak isteyenlere farklı görüşleri ortaya koyabilmeleri için fırsat tanınmalıdır</li> <li>- Aynı konuların tekrar edilmesi önlenmelidir</li> </ul>
<b>TEZ SÜRECİ</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Danışman-öğrenci ilişkisi iyi bir uyum, iletişim içinde olmalıdır</b></li> <li>- <b>Tez yazım süreci özel bir planlamaya (zaman çizelgesi) tabi tutulmalıdır</b></li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kaynak taraması sadece öğrenci tarafından değil, danışman tarafından da yapılmalıdır</li> <li>- Danışman kendisinin yetersiz olduğu konularda, öğrenciyi diğer öğretim üyelerine yönlendirebilmelidir</li> <li>- <b>Tez takip jürileri oluşturulmalı ve bu jüri düzenli olarak toplanmalıdır (yüksek lisans için)</b></li> <li>- Tez yazım sürecinde öğrenci kişisel işler için kullanılmamalıdır</li> <li>- Danışman-öğrenci sorunları zamanında fark edilmeli ve düzeltilmelidir</li> <li>- Tez izleme jürileri etkin çalışmalıdır</li> <li>- Kaynakların denetimi yapılmalıdır</li> </ul>
<p><b>GENEL GÖRÜŞ VE ÖNERİLER</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Enstitü veya üniversite bünyesinde araştırma yöntemleri destek birimleri oluşturulmalı; öğrenciyi düzenli ve anlık eğitim verilmesi sağlanmalıdır</li> <li>- Tüm yüksek lisans ve doktora programlarında yapılan çalışmaların veri tabanı oluşturulmalıdır</li> <li>- Düşük nitelikli öğretim üyeleri ile kısa zamanda her şey olmak isteyen açığız öğrencinin buluşması, nitelikli tez yazımının önündeki en önemli sorundur</li> <li>- “Tezin ne olduğu değil, danışmanın kim olduğunun önemli hale geldiği” belli düzeyde yaşanan bir gerçektir.</li> <li>- Olanak elveriyorsa, tezlerin mali yükleri için sponsor bulunmalıdır</li> <li>- Akademik kariyer yapmak isteyenler ile istemeyenler, ders ve tez aşamasında farklı yönlendirilmelidir</li> <li>- Tez, dilbilgisi kurallarına uyularak, yabancı kelimelerin Türkçe karşılıkları kullanılarak, ayrıntılı şekilde yazılmalıdır</li> </ul>

Öğrenciler, nitelikli bir tezin ortaya konabilmesi için, her şeyden önce çalışılan alan ile ilgili yazının konu seçimini sağlayacak düzeyde incelenmesinden sonra, tez konusuna karar verilmesini önermektedirler. Ayrıca, araştırma yöntemleri ve istatistik konularında derin bilgiye sahip olmak gerektiğini düşünmektedirler.

Öğrenciler, danışman seçiminde öğrencilerin sürece katılmaları gerektiği görüşündedirler. Bunun, öğretim üyesinin kendini yenilemesini ve daha demokratik bir tez sürecinin yaşanmasını sağlayacağını düşünmektedirler. Öğrenciler, danışmanlardan, seçilen konuyu sahiplenmeleri ve gereken önemi vermelerini istemektedirler.

Konu seçiminde titiz olunması, öğretim üyesinin değil öğrencinin ilgi alanına giren orijinal ve spesifik bir konunun seçilmesini önermektedirler. Ayrıca, bilime, uygulamaya ve topluma katkı sağlayacak, Türkiye'nin sorunları ve gerçekleri yanı sıra, bölgesel düzeyde sorunları ele alan konuların da belirlenmesi gerektiği görüşündedirler.

Tez yazım sürecinde ise, danışman-öğrenci ilişkisinin etkinleştirilmesine ilişkin öneriler yer almaktadır. Bu ilişkide uyum ve iletişimin önemine değinilmektedir. Tez yazımında planlı çalışmanın ve danışman öğretim üyesinin bu konuda yönlendirici olması gereğine işaret edilmektedir. Özel işlerin yaptırılmaması da belirtilmektedir.

Genel görüş ve öneriler olarak sınıflandırılan konulardan iki husus dikkat çekicidir. Bunlardan ilki, üniversitelerde ya da enstitülerde araştırma yöntemleri destek birimlerinin oluşturulması önerisidir. Uygun bir çalışma-işleyiş sistemi kurulabildiği takdirde, böyle bir birimin faydalı olacağı kuşkusuzdur. Dikkat çeken diğer görüş ise, nitelikli tez yazımındaki temel sorunlardan birisinin, düşük nitelikli öğretim üyesi ile akademik kariyer

basamaklarını hızlı tırmanma arzusundaki açığöz öğrencin buluşması olduğudur.

Araştırmada, ayrıca, öğretim üyelerine daha nitelikli tezlerin yapılabilmesi için görüşleri ve önerileri sorulmuştur. Bu görüşler, Tablo 10'da toplanmıştır. Öğrencilere ilişkin görüşler incelendiğinde; kuramsal bilgi birikimi ve araştırma yöntemlerine ilişkin öneriler dikkat çekicidir. Bunun yanında, yabancı dile önem verilmesi gerekliliği ve danışmanlarla görüşme sıklığı ve süresinin takip edilmesi gerekliliği hatırlatılmaktadır.

Danışman öğretim üyelerine öğrencilere daha fazla zaman ayırmaları hatırlatılmaktadır. Olanaklar elveriyorsa, başarıyla yönetebilecekleri sayının üstünde tez yönetme görevi almamaları gerektiğinin altı çizilmektedir (bazı üniversitelerde öğretim üyesi eksikliği nedeniyle, sayı, zorunlu olarak fazla olabilmektedir). Bazı öğretim üyelerine de kuramsal düzeyde ve araştırma yöntemleri konularında kendilerini yenilemeleri önerilmektedir. Nitelikli tezlerin üretilmesi için bir öğretim üyesinin yüksek lisans düzeyinde en fazla 3 ve doktora düzeyinde ise sadece 1 öğrenciye danışmanlık yapması gerektiği, alanından deneyimli bir profesörün görüşü olup; araştırmacı da bu görüşü paylaşmaktadır.



Tablo 10: Öğretim Üyelerinin Turizm Alanında Daha Nitelikli Tez Yapılabilmesine İlişkin Görüşleri

DAHA NİTELİKLİ TEZLERİN HAZIRLANABİLMESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER	
<b>ÖĞRENCİLERE DÖNÜK ÖNERİLER</b>	
-	İngilizce hazırlık eğitiminin daha iyi yapılması ve yüksek lisans başvuru kriterlerinde dile ağırlık verilmesi
-	Öğrencinin görüşme saatleri ve sıklığı konusunda takipçi olması
-	Doktora başlayacak öğrencilerin kuramsal ve araştırma yöntemleri konusunda belli bir seviyede olması
-	<b>Tez konularının seçiminde titiz davranılmalıdır</b>
-	<b>Tez konuları, sektörün gereksinimleri ve görüşleri doğrultusunda belirlenmelidir</b>
<b>DANIŞMANLARA DÖNÜK ÖNERİLER</b>	
-	Danışmaların öğrencilere ve tezlerine daha fazla zaman ayırması
-	Araştırma yöntemleri, kuram, istatistik, analiz, değerlendirme, dil ve anlatım ve/veya yazın izleme konularında bilgi eksikliği içinde olabilen kimi danışman veya jüri üyeliği yapan öğretim üyelerinin bilgi eksikliklerini giderebilmeleri
-	Oldukça bilgili ve deneyimli öğretim üyelerinin tez öğrencilerine ve konulara karşı isteksizliklerinin giderilmesi
-	Nitelikli bir tezin ortaya çıkabilmesi için öğretim üyelerinin yüksek lisans düzeyinde en fazla 3, doktora düzeyinde ise 1 öğrenciyi danışmanlık yapması
-	Karşılıklı koruma-kollama ilişkilerinden vazgeçilmeli, bu ilişkiler yerini nesnelliğe bırakmalıdır.
-	Danışmanın görüşme saatleri ve sıklığı konusunda hassas olması
<b>PROGRAMLARA DÖNÜK ÖNERİLER</b>	
-	Lisansüstü programlardaki araştırma yöntemleri ve istatistik derslerinin daha nitelikli hale getirilmesi veya başka bölümlerden de olsa bu dersleri iyi öğretecek öğretim üyelerinden faydalanılması
-	Jürilerde mutlaka araştırma yöntemleri bilgisine vakıf bir üyenin olması zorunluluğu getirilmeli, jürilerin herkese açık bir ortamda yapılması zorunluluğu getirilmeli
-	Türk Cumhuriyetlerinden gelenlerin başta dil, iletişim, davranış kalıbı vb. gibi sorunlarını çözmeye yönelik olarak farklı bir yüksek lisans programı uygulanmalıdır.
-	Programlardaki dersler, öğrencilere turizmin çok disiplinli yapısını çok iyi kavrayabilmelidir
-	<b>Öğrenci sayısının azaltılması</b>
-	Zorunlu derslerden ziyade, seçilmiş derslere yönelinmeli
-	Doktora düzeyi için ÜDS ve LES'ten istenen asgari puan artırılmalı (örneğin ÜDS için 60, LES için 50)
-	Öğrencileri teorik düzeyde çok ve sıkı çalıştıracak, ayrıca, küçük ödevlerle araştırma yöntemlerini iyi kavrayacak programlar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
<b>GENEL ÖNERİLER</b>	
-	Araştırma yöntemleri konusunda Türkiye çapında kongre, konferans, seminer vs. eksikliği
-	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokullarının yeniden yapılandırılması
-	Doçentlik alanı mutlaka olmalı
-	Doktora tez konuları öğretim üyelerince belirlenmeli
-	Yurt dışı akademik çalışmaların takibi, konferanslara, toplantılara katılma konusunda maddi destek eksikliği, çünkü bir öğretim üyesi ne kadar çok bilimsel toplantıya katılırsa derslerinde ve tez yönetiminde o kadar daha çok başarılı olabilir
-	Üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde çalışmalar daha fazla artarsa, tez hazırlayan öğrencinin motivasyonu daha çok artar
-	Lisansüstü tez yöneten öğretim üyelerinin internet ortamında bir tartışma grupları olmalı ve böylece görüş alış-veriş ortamı yaratılmalıdır.

Öğretim üyeleri konusunda yapılan başka bir vurgu ise, karşılıklı koruma-kollama ilişkisinden vazgeçilmesi gerekliliğidir. Karşılıklı koruma-kollama ilişkisine yanaşmayan ve nesnel davranabilen öğretim üyelerine gereksinim duyulduğu da belirtilmektedir.

Araştırma yöntemleri ve istatistik derslerinin daha nitelikli hale getirilmesi, programlara ilişkin görüşlerden dikkat çekici olmaktadır. Bunun dışında, jüriye ve tez izleme komitelerine araştırma yöntemleri ve istatistik konularında bilgili bir üyenin seçilmesi, hatta jüri toplantısının herkese açık olması önerilmektedir. Programların öğrencilere teorik bilgi birikimini sağlayacak düzeyde belli ders yoğunluğunu kapsamaması ve hatta derslerde verilecek ödevlerle öğrencinin teze hazırlanması gerektiği de belirtilmektedir.

Bunların yanında, doktora düzeyi için öğrenci seçim kriterlerini yükseltmek gerektiği vurgulanmaktadır.

Genel öneriler arasında; Türkiye çapında araştırma yöntemleri konusunda bilimsel toplantıların yapılması önerilmektedir. Doktora tez konularının öğretim üyelerince belirlenmesi, öğretim üyelerinin yurt dışı deneyimlerinin artırılması ve öğretim üyelerinin yoğunluklu olarak bulunduğu Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokullarının yeniden yapılandırılması gerektiği üzerinde de durulmaktadır.

## V.SONUÇ

Yapılan araştırma, danışman öğretim üyelerinin gerek yüksek lisans gerekse doktora düzeyinde öğrencilerin göreceli olarak “araştırma yöntemleri”ni ilgilendiren konularda daha zayıf olduklarını düşündüklerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, öğrenciler de danışman öğretim üyelerini aynı konularda göreceli olarak daha düşük puanla değerlendirmişlerdir. Bu durum, araştırma yöntemleri konusunda, lisansüstü programlar, öğrenci nitelikleri ve danışman kaynaklı sorunlara işaret etmektedir.

Araştırmadan elden edilen bir başka sonuç, danışman atama işleminde öğrencilerin görüşünün alınması halinde, öğrencinin danışmanını daha yüksek puanla değerlendirdiğidir. Danışman atamasında öğrenci görüşünün alınması, daha sağlıklı bir tez yazım sürecinin yaşanması ve iyi bir iletişimin gerçekleşebilmesinin zeminini hazırlayarak, danışman-öğrenci ilişkisinin etkinleştirilmesine katkıda bulunabilecektir.

Araştırmanın üçüncü aşamasına katılan öğrenciler ve öğretim üyelerinin görüşleri ve önerilerini çok fazla tekrarlamadan ve onlardan da yararlanarak, turizm alanında daha nitelikli tezlerin üretilebilmesi açısından geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır. Öneriler, konu seçimi, lisansüstü programlar, öğrenci ve danışman-öğrenci ilişkisi başlıkları altında sıralanmaktadır.

Konu seçimi:

- Öğrencinin ilgi duyduğu bir konuda tez hazırlamasına yardımcı olunmalıdır.
- Tez konuları, ülkemizin ve turizm sektörünün gereksinimleri göz önüne alınarak, titiz bir çalışmanın sonunda belirlenmelidir.
- Öğretim üyesi, sektörün gereksinimlerine ve turizme katkı sağlayacak, öğrencinin ilgi duyduğu bir alanda çalışmasını kolaylaştırabilmek için kendisini sürekli yenileme gayreti içinde olmalıdır.
- Öğrenci, Türkiye’deki güncel gelişmeleri ve turizm sektörünü sürekli olarak izlemelidir. Yabancı yazında türeyen popüler kavram ve

modeller sorgusuz kabul edilmemelidir. Konunun Türkiye gerçekleri ile uyuşumu dikkate alınmalıdır.

Lisansüstü programlar için geliştirilen öneriler:

- Lisansüstü programlardaki “Araştırma Yöntemleri” dersinin içeriği ve işleniş tarzı, öğrencilerin eksikliğini giderecek tarzda iyileştirilmelidir.
- Olanak elveriyorsa, “Araştırma Yöntemleri” dersi, “İleri İstatistik” dersi ile desteklenmelidir. Doktora programları, “Ölçme ve Ölçeklendirme” dersi ile desteklenmelidir.
- Olanak elveriyorsa, doktora programlarına “Bilim Felsefesi” dersi konmalıdır.
- Öğrenciye tez danışmanı seçebilme fırsatı sağlanmalıdır.
- Tez izleme jürilerinde, Araştırma Yöntemleri konusunda bilgili bir öğretim üyesi yer almalıdır.
- Öğretim üyesinin sınırlı olduğu hallerinde, lisansüstü programlara alınacak öğrenci sayısı da sınırlandırılmalıdır.
- Programlar, niteliksel gelişmeyi niceliksel gelişmenin en az bir adım önüne koyacak şekilde geliştirilmelidir.
- Programlarda yer alacak derslerin dağıtımı, unvan hiyerarşisine göre değil, öğretim üyesinin ilgili dersi yürütebilme yetisine göre yapılmalıdır.

Öğrenciler için geliştirilen öneriler:

- Tez önerisi\*, sıradan bir iş olarak değil, tezin tamamı ve niteliğini etkileyecek bir iş ve süreç olarak görülmelidir.
- Tez önerisi, mevcut yazın, konunun kuramsal boyutu, konunun kapsamı, (varsa) ayrıntılı alan araştırması planı gibi temel konular düşünülerek hazırlanmalıdır.
- Araştırma yöntemleri ve istatistik konusunda, kendini sürekli geliştirmeye çalışmalı; gerektiğinde bir istatistikçiden yardım almaya çekinmemelidir.
- Tez çalışması boyunca planlı, istikrarlı ve sabırlı çalışma, esas ilke olmalıdır.
- Yapılan yanlışlardan biri de, önce bir anket uygulayıp, sonra, tezle ilgili teorik kısmın yazılmasıdır. Bu, bir anlamda, temeli olmayan bir otele çatı yapma girişiminde olduğu gibi, teze sondan başlama anlamına gelir. Ayrıca, “anket”in veri toplama araçlarından sadece biri olduğu,

---

\* Bu konuda daha geniş bilgi için, bakınız, Tütüncü, Özkan. (2000). “Turizm Sektöründe Araştırma Projesi Önerilerinde Temel Ölçütler ve Bir Proje Örneği”, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Nisan-Haziran, ss.285-304.

başı başına “araştırma” anlamına gelmediği de hatırdan çıkarılmamalıdır.

- Öğrenci, çalıştığı bilim dalını ve kavramları iyi bilmelidir. Bir kuram ve kavrama dayanmayan araştırma sonuçları, sadece bulgu olarak kalır.

Danışman-öğrenci ilişkisi için geliştirilen öneriler:

- Danışman-öğrenci ilişkisi, kolaylıkla “unvan” alma, korunup-kullanma, bağımlılık yaratma ve ilgili bilim alanındaki “ilişkileri düzenleme” (prosedürel hamilik) düşüncesi üzerine kurulmamalıdır. Aksine, ilişkiler bilimi, kendini, kuramı, yöntemi ve toplumsal bağlamı (Türkiye’yi) öğretme/öğrenme üzerine yapılandırılmalıdır (Özen 2002: 210).
- Öğretim üyeleri, aynı anda, başarıyla yürütebilecekleri sayının üstünde danışmanlık görevi üstlenmemelidirler.
- Öğrencinin planlı çalışması teşvik edilmeli ve her yarıyıl sonunda kendisinden çalışma raporu istenmelidir.

Lisansüstü eğitimde doktoranın özel bir yeri vardır. Başlangıçtaki öğrenci-öğretim üyesi ilişkisi, doktora tamamlanınca meslektaşlığa dönüşmektedir. Bu nedenle, Yüksek Öğretim Kurulu doktora öğrencilerine çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır. Yüksek Öğretim Kurulu Araştırmacı Yetiştirme Kurulu tarafından hazırlanan “Doktora Eğitiminde Öğrenci-Tez Danışmanı İlişkisi” adlı raporda, doktora öğrencilerine eğitimleri sırasında yapması gereken hususlar aşağıdaki şekilde tavsiye edilmektedir (YÖK, 2005):

- 1- Danışmanın bir çalışma takvimi hazırlaması için iknası ve hazırlanan çalışma takvimine uyulması,
- 2- Yapılan çalışmalara ilişkin tez danışmanı ya da diğer öğretim üyeleri tarafından yapılan eleştirilerin, öğrencinin kişiliğine yapılmış eleştiriler olarak dikkate alınmaması,
- 3- Danışman ile yapılacak toplantılara hazırlık yaparak gidilmesi,
- 4- Danışmanın her türlü soruyu yanıtlamayabileceği gerçeğinin bilinmesi,
- 5- Bölüm içi politik konularla uğraşılması.

Turizm alanında nitelikli tezlerin ortaya konabilmesi, her şeyden önce konu tespitinin ve ön hazırlıkların iyi yapılmasını gerektirir. Konu tespiti, ilgili alanda bir yazın taramasını ve okumasına bağlı yapılmalıdır. Bu nedenle, adayın iyi bir hazırlık yaparak danışmanı ile görüşmesinde fayda vardır. Konu tespitinden sonra, tez önerisi hazırlanmalıdır. Tez önerisi formatı, üniversiteden üniversiteye değişebilir, ancak, içerik büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Tez önerisi, kısaca, tasarlanan tez çalışmasının amacı, önemi, araştırma yöntemi, iş ve zaman planlaması, taslak planı ve mevcut yazının belli bir sistematik içinde sunulmasıdır. Bu aşama üzerinde harcanan emek ve öğrenci-

danışman işbirliği, sonradan ortaya çıkabilecek bazı sorunları engelleyebildiği gibi, daha nitelikli tezler için kapının aralanmasını da sağlayabilmektedir.

Turizm alanında lisansüstü düzeyde tez hazırlayan öğrencilerin öğretim üyeleri tarafından, öğretim üyelerinin de öğrenciler tarafından değerlendirilmesini kapsayan bu çalışma, lisansüstü programlardaki sorunları ve eksik yanları görebilmenin ve çözüm önerileri geliştirebilmenin yolunu açmalıdır. Bununla birlikte, danışman-öğrenci ilişkisinin ayrıca araştırılıp incelenmesinde fayda vardır. Tez danışmanı öğrenci ilişkisinde cinsiyetin rolü, cinsiyetin nitelikli tez yazımına etkisi, hiyerarşik ve diyaloga dayalı ilişkilerin nitelikli tez yazımına etkisi gibi konuların zaman içinde araştırılması gereği bulunmaktadır. Ayrıca, araştırma alanının “yönetim-organizasyon”, “pazarlama”, “kamu yönetimi” gibi daha geniş bir dala yayılmasında ve disiplinler arası farklılıkların olup olmadığının ortaya konulmasında fayda olduğuna inanılmaktadır. Böylesi çalışmaların belirli dönemlerde kapsamının derinleştirilerek tekrarlanması, gerek turizm gerekse diğer alanlardaki lisansüstü programların başarısını artırabilmek için, bir kamu sorumluluğu olarak değerlendirilmelidir.

#### KAYNAKÇA

1. Awaya, Allen. Hunter McEwan, Deborah Heyler, Sandy Linsky, Donna Lum ve Pamela Wakukawa. (2003). “Mentoring as a Journey”, **Teaching and Teacher Education**, Cilt: 19, ss.45-56.
2. Belcher, Diane. (1994). “The Apprenticeship Approach to Advanced Academic Literacy: Graduate Students and Their Mentors”, **English for Specific Purposes**, Cilt: 13, Sayı: 1, ss.23-34.
3. Cadman, Kate. (1997). “Thesis Writing for International Students: A Question of Identity?”, **English for Specific Purposes**, Cilt: 16, Sayı: 1, ss.3-14.
4. Devebakan, Nevzat. Hilal Koçdor, Berna Musal ve Gül Güner. (2003). “Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü’nde Lisansüstü Eğitim Kalitesinin Artırılması Kapsamında Öğrencilerin Eğitime İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, Nisan-Haziran, ss.30-44.
5. Dong, Yu Ren. (1998). “Non-native Graduate Students’ Thesis/Dissertation Writing in Science: Self-reports by Students and Their Advisors from Two U.S. Institutions”, **English for Specific Purposes**, Cilt: 17, Sayı: 4, ss.369-390.
6. Erdoğan, İrfan. (2001). “Sosyal Bilimlerde Pozitivist-Ampirik Akademik Araştırmaların Tasarım ve Yöntem Sorunları”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 12, Güz, ss.119-134.

7. Eriksson, Kimmo. (2001). "Starting Postgraduate Education at a Small University", ", **ÖNERİ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 7, Cilt: 4, Sayı: 16, Haziran, ss.51-54.
8. Frischer, Josef ve Knut Larsson. (2000). "Laissez-Faire in research education: an inquiry into a Swedish doctoral program", **Higher Education Policy**, 13, ss.131-155
9. Gökçe, Birsen. (1992). **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**. Savaş Yayınları, Ankara.
10. Karasar, Niyazi. (1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. 7.basım, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Ankara
11. Kurtuluş, Kemal. (1998). **Pazarlama Araştırmaları**. Genişletilmiş Altıncı Baskı, Avcıol Basım-Yayın. İstanbul.
12. Kyvik, Svein. (2001). "Advantages and Disadvantages of Sojourns at Foreign Universities in the Research Training Period", **ÖNERİ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 7, Cilt: 4, Sayı: 16, Haziran, ss.23-30.
13. Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği (R.G. tarihi: 1.7.1996)
14. Özkalp, Enver. Hüsnü Arıcı, Orhan Aydın, Rüyeyde Bayraktar, Ali Uzunöz ve Buket Erkal. (2000). **Davranış Bilimlerine Giriş 1**. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1027, Açıköğretim Fakültesi Yayınları no: 566, Eskişehir, Mayıs.
15. Özen, Şükrü. (2002). "Türkiye’de Örgütler/Yönetim Araştırmalarında Törensiz Görgülcülük Sorunu", **Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, Ekim, ss.187-213.
16. Tütüncü, Özkan. (2000). "Turizm Sektöründe Araştırma Projesi Önerilerinde Temel Ölçütler ve Bir Proje Örneği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, Nisan-Haziran, ss.285-304.
17. Sencer, Muzaffer ve Yakut Irmak. (1984). **Toplumbilimlerinde Yöntem**. Say Kitap Pazarlama, İstanbul.
18. Sözer, Ali Nazım. Özkan Tütüncü, Özlem İpekçil Doğan, Ufuk Gencel, Hüseyin Gül, Gökhan Tenikler, Deniz Tarlan, Mehmet Aksaraylı, Dilek Eser, Barış Seçer, Kamil Yağcı, Mert Topoyan ve Nevzat Devedebakan. (2002). "Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Lisansüstü Eğitim Kalitesinin Artırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, Nisan-Haziran, ss.41-65.
19. Schlosser, Lewis Z. ve Charles J. Gelso. (2001). "Measuring the Working Alliance in Advisor-Advisee Relationship in Graduate School", **Journal of Counseling Psychology**, Cilt: 48, Sayı: 2, ss.157-167.
20. Schlosser, Lewis Z. Sarah Knox, Alissa R. Moskovitz. ve Clara E. Hill. (2003). "A Qualitative Examination of Graduate Advising

- Relationships: The Advisee Perspective”, **Journal of Counseling Psychology**, Cilt: 50, Sayı: 2, ss.178-188.
21. Yardımcı, Turay. (2001). “Bilgi Toplumu, Eğitimde Kalite ve Avrupa Birliğiyle Entegrasyon Sürecinde Yükseköğretim”, **ÖNERİ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 7, Cilt: 4, Sayı: 16, Haziran, ss.ix-xii.
22. Yüksek Öğretim Kurulu. (2005). “Doktora Eğitiminde Öğrenci-Tez Danışmanı İlişkisi”. <http://www.yok.gov.tr/raporlar/ogrtez.html> (e.t.:2.3.2005).